

Munhälsa hos barn och unga i Örebro län år 2021

Klinisk kariesregistrering

Munhälsa hos barn och ungdomar i Örebro län 2021

Klinisk kariesregistrering

Tandvårdsenheten, Hälso- och sjukvårdsstaben, Regionkansliet

2022-09-19

Innehåll

1.	Inledning.....	4
2.	Material och metod	4
2.1	Munhälsa ur ett kliniskt registrerbart perspektiv.....	4
2.1.1	DFT index.....	7
3.	Resultat kariesregistrering	8
3.1	Förskolebarn	8
3.2	12- och 16-åringar	13
3.3	19-åringar	14
3.4	23-åringar	17
3.5	Skillnader mellan olika vårdgivare/kliniker och åldrar	18
4.	Jämförelse med tidigare år och med nationella data.....	23

1. Inledning

Tandvårdsenheten följer årligen upp förekomsten av karies hos länets barn och unga. Denna rapport baseras på klinisk kariesregistrering och syftet med rapporten är att övergripande presentera och över tid följa munhälsoläget hos barn och unga och ge underlag för diskussion och analys. Rapporten kan användas vid uppföljning, planering och resursfördelning inom tandvården.

Data från barn, ungdomar och unga vuxna i åldern 2-23 år presenteras. Anledningen till åldersspannet är att barn folkbokförda i länet listas hos en vårdgivare vid två års ålder, och unga upp till 23 år har avgiftsfri tandvård och hanteras administrativt på samma sätt som de yngre åldersgrupperna.

2. Material och metod

2.1 Munhälsa ur ett kliniskt registrerbart perspektiv

För att beskriva munhälsoläget hos länets 2-23-åringar har epidemiologiska uppgifter, som beskriver kariessituationen hos barn och unga i Örebro län år 2021, samlats in via Folktandvårdens journalsystem Lifecare Dental samt genom manuella vådrapporter från privata vårdgivare. Man bör beakta att oavsett system så finns problem med olika felkällor i den epidemiologiska rapporteringen och har så alltid funnits.

Den av Region Örebro län organiserade och finansierade tandvården för barn och unga utförs av både Folktandvården och privata vårdgivare. Sammanställningen är baserad på data insamlad i Folktandvården åren 1990-2001 och från både Folktandvården och privattandvården åren 2002-2021

I regionens barntandvårdssystem (BTS) listas alla barn och unga 2-23 år som är folkbokförda i länet, i dagsläget drygt 79 000 2-23-åringar. Av dessa är 92 % listade hos Folktandvården och 8 % hos privata vårdgivare.

År 2021 inkom 42 580 vådrapporter, vilket är fler än under år 2020 (41 532) men färre än under år 2019 (44 550). Pandemin kan vara en orsak till färre undersökta år 2020-21 och det bör man beakta när man tolkar resultaten. Folktandvården stod för 90 % av undersökningarna och privata vårdgivare för 10 %. Barn och unga folkbokförda i Örebro län har under 2021 undersökts på 31 folktandvårdskliniker och 41 privata tandvårdskliniker, varav en liten andel undersökningar på kliniker belägna utanför länet.

Samtliga 2- och 3-åringar erbjuds undersökning, därefter varierar det vid vilken ålder och med vilket intervall undersökningar utförs. För att bestämma tiden för nästa undersökning används ett vägledande riskgrupperingssystem, och de flesta kallas med längre intervall än ett år. Detta innebär att epidemiologiska data inte registreras varje år för alla individer. Vid basundersökning utförd av tandläkare riskbedöms och riskgrupperas alla patienter från och med tre års ålder. Till Tandvårdsenheten rapporteras riskgrupperingen inom områdena karies, parodontal och bett.

Diagram 1 visar det totala antalet per åldersgrupp listade i Barntandvårdssystemet och hur många som vådrapporterades. Diagrammet visar på en högre täckningsgrad (andel undersökta av totalantalet) vid de obligatoriska undersökningsåldrarna två år och tre år och på en lägre täckningsgrad för övriga åldrar, mest tydligt för 4- och 6-åringar och runt 20 år.

Diagram 1. Antalet 2-23-åringar registrerade i BTS (Barntandvårdssystemet), och antal vådrapporter på 2-23-åringar år 2021.

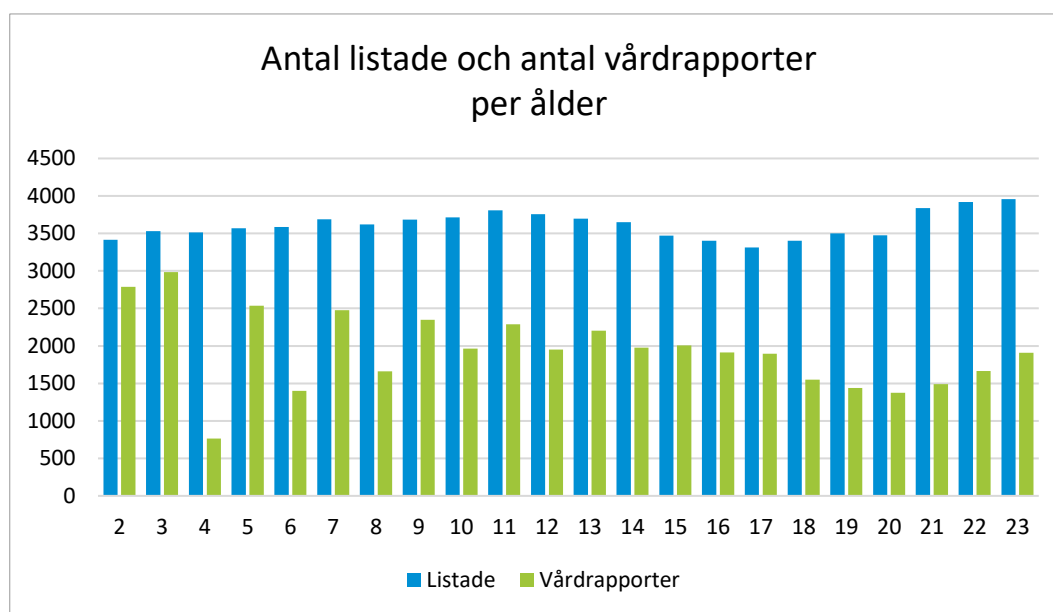
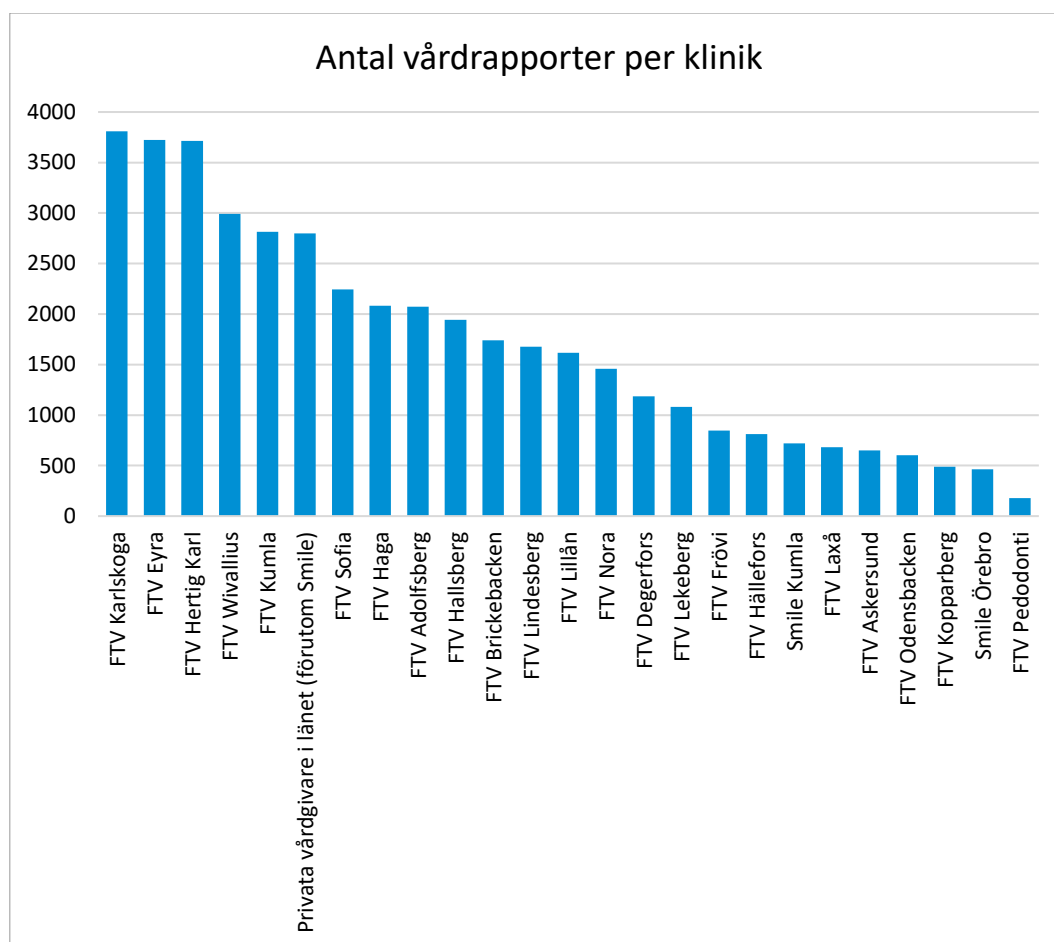

Diagram 2 visar antal vådrapporter per Folktandvårdslinik respektive privata vårdgivare som en samlad grupp, förutom Smile (Örebro och Kumla) som redovisas separat då de ansvarar för en relativt stor andel av Örebro läns barn och unga. Kliniker utomläns redovisas inte i diagrammet. På Folktandvården i Karlskoga undersöktes flest barn och unga.

Diagram 2. Vådrapporter per klinik år 2021.

2.1.1 DFT index

Beskrivning av kariesprevalens görs genom användning av DFT index. DFT är en förkortning och står för Decayed and Filled Teeth. Indexet beskriver hur stort antal kariesskador som har drabbat patientens bett totalt. Versaler är permanenta tänder och gemener primära tänder.

D/d (decayed) = manifest karies

F/f (filled) = fyllning på tand eller tandyta

M/e (missing/extracted) = tand som saknas eller extraherats på grund av karies

T/t (tooth) = tand som enhet

S/s (surface) = tandyta som enhet

a (approximal) = mesial- eller distalyta på primär eller permanent tand

I Örebro län följs följande variabler upp:

DFT / deft

DFS / defs

DFS-a / defs-a

DS / ds

DS-a / ds-a

Primära tänder registreras till och med det år patienten fyller sex år, oavsett den dentala åldern. I detta åldersintervall räknas endast primära tänder. För 0-6-åringar räknas samtliga kariesskador för tänderna 01-05. Permanenta tänder registreras från och med det år patienten fyller sju år, oavsett den dentala åldern. För 7-23-åringar räknas endast permanenta tänder. Samtliga kariesskador för tänderna 17-47 räknas med.

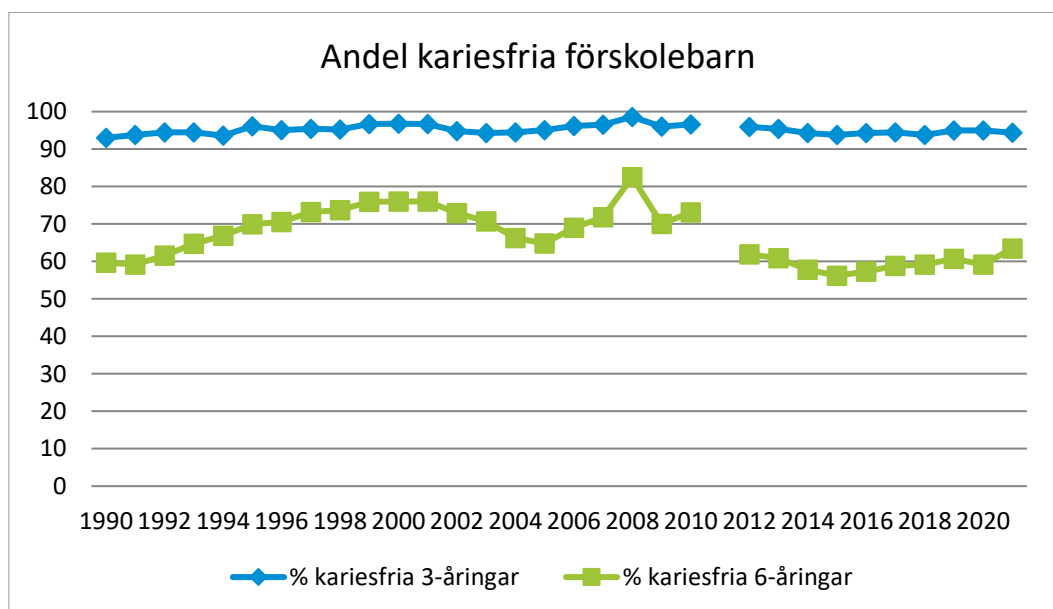
3. Resultat kariesregistrering

3.1 Förskolebarn

År 2021 var 94 % av de undersökta 3-åringarna kariesfria (deft=0). Det är något färre kariesfria än 2019-2020, men något fler än 2018. Diagram 3 visar att andelen kariesfria 3-åringar varit relativt stabil över tid.

Av de undersökta 6-åringarna i Örebro län var 63 % fria från karies och fyllningar (deft=0) år 2021. Om man kompletterar med undersökningar från året innan och istället väljer barn födda år 2015 undersökta 2020-2021 blir andelen kariesfria 79 % (78 % 2019-2020 och 77 % 2018-2019). Det beror troligtvis på att de flesta barn som är friska i munnen inte undersöks när de är sex år, utan vid fem respektive sju års ålder.

Diagram 3. Andel 3- och 6-åringar med deft=0.

Det saknas värde för 2011 på grund av problem med rapportering från Folktandvårdens journalsystem.

Andelen 3-åringar med karies eller fyllningar skiljer sig åt mellan olika kliniker. I diagram 4 och 5 presenteras andel kariesfria 3-åringar per klinik. Diagram 6 visar istället antal barn med karies, per klinik.

Diagram 4. Andel 3-åringar med def=0 per klinik år 2021.

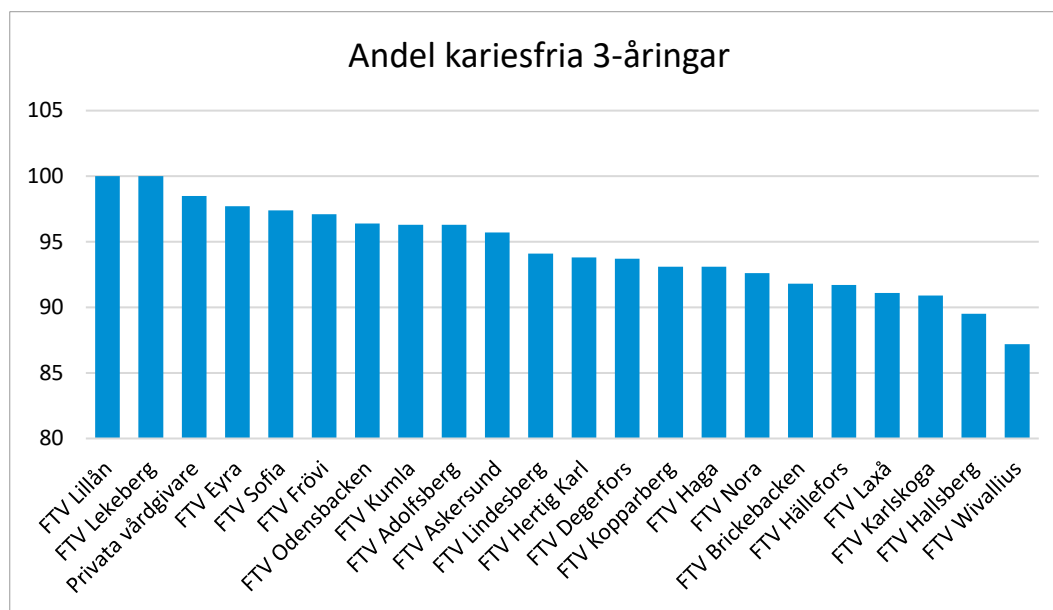

Diagram 5. Andel kariesfria 3-åringar per klinik de senaste fem åren. Klinikerna som presenteras är Lillån som har störst andel kariesfria och de andra klinikerna är i områden där FTV har särskilda insatser för barn med kariesrisk.

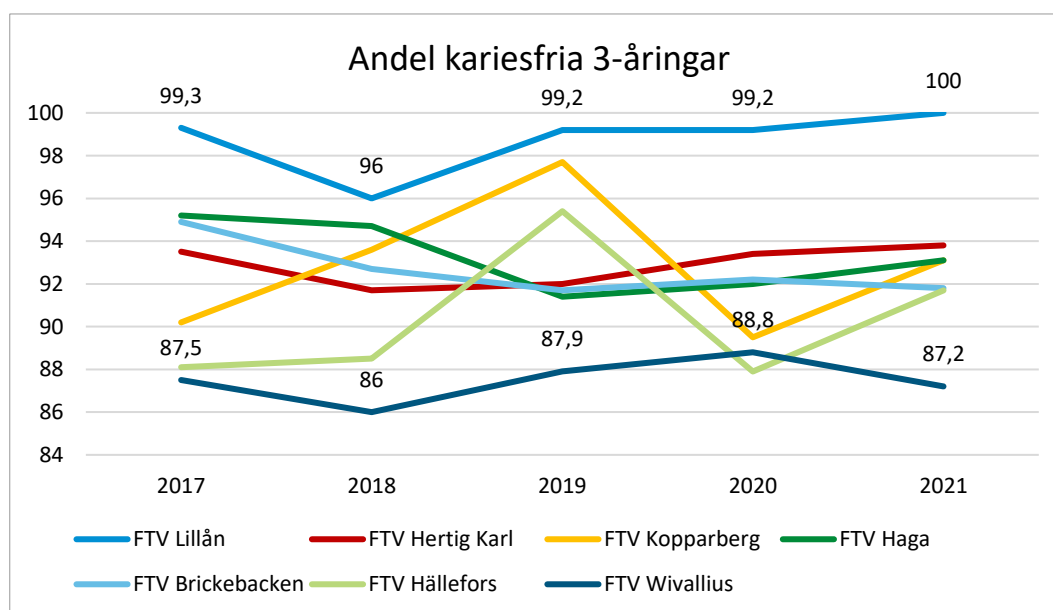
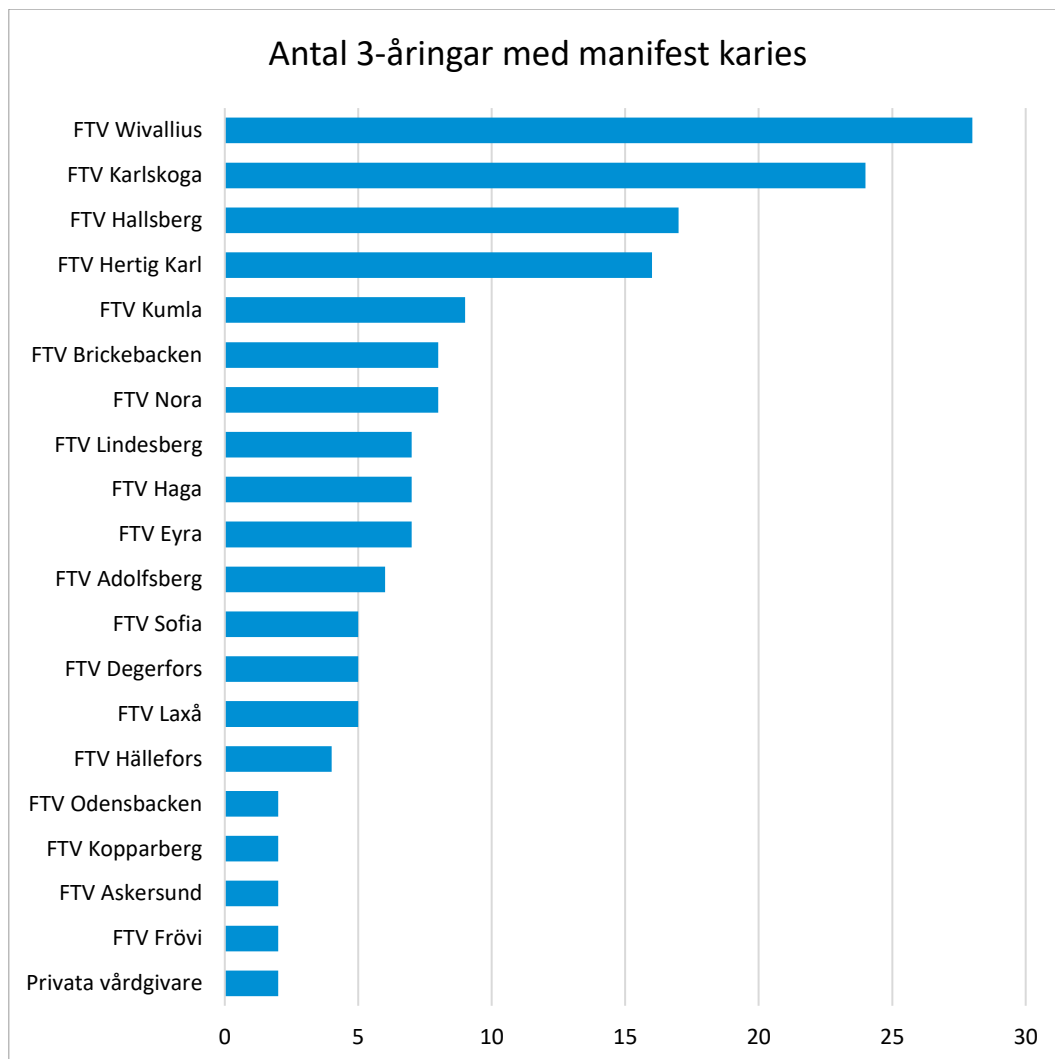
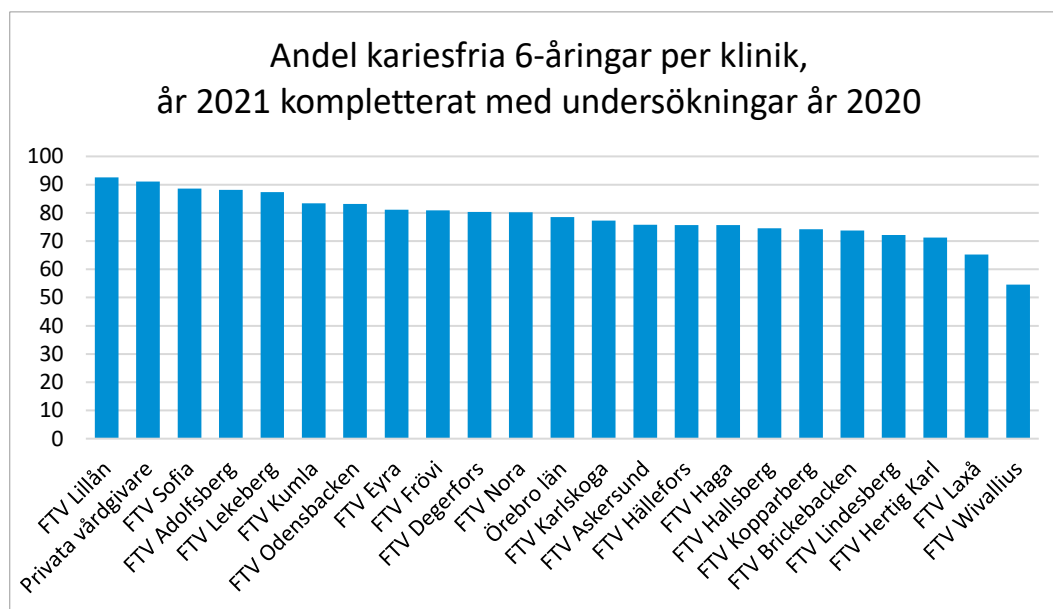

Diagram 6. Antal 3-åringar som vid undersökning hade karierade eller fyllda tänder (deft>0) per klinik 2021. Endast kliniker som hade 3-åringar med karies presenteras.

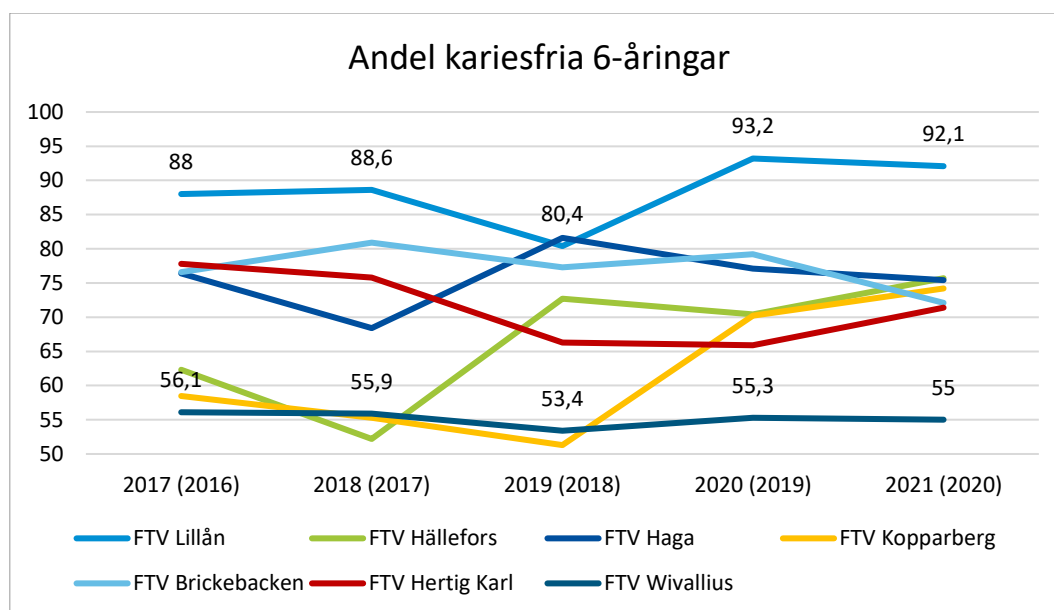
I diagram 7 visas andelen kariesfria 6-åringar per klinik. För en mer rättvisande bild har data från 2021 kompletterats med data från 2020 då majoriteten av patienterna med låg kariesrisk inte undersöks vid sex års ålder.

Diagram 7. Andel kariesfria (deft=0) 6-åringar (födda 2015) per klinik, data från 2021 kompletterad med undersökningar år 2020.

I diagram 8 visas kariesfria 6-åringar per klinik de senaste fem åren. Data från 2021 har kompletterats med data från året innan, som i förra diagrammet. Klinikerna är Folktandvården Lillån, som har störst andel kariesfria, och de andra klinikerna som presenteras är i områden där Folktandvården har särskilda insatser för barn med kariesrisk. År 2019 (2018) undersöktes färre barn än vanligt på Folktandvården Lillån.

Diagram 8. Andel kariesfria 6-åringar per klinik de senaste fem åren.

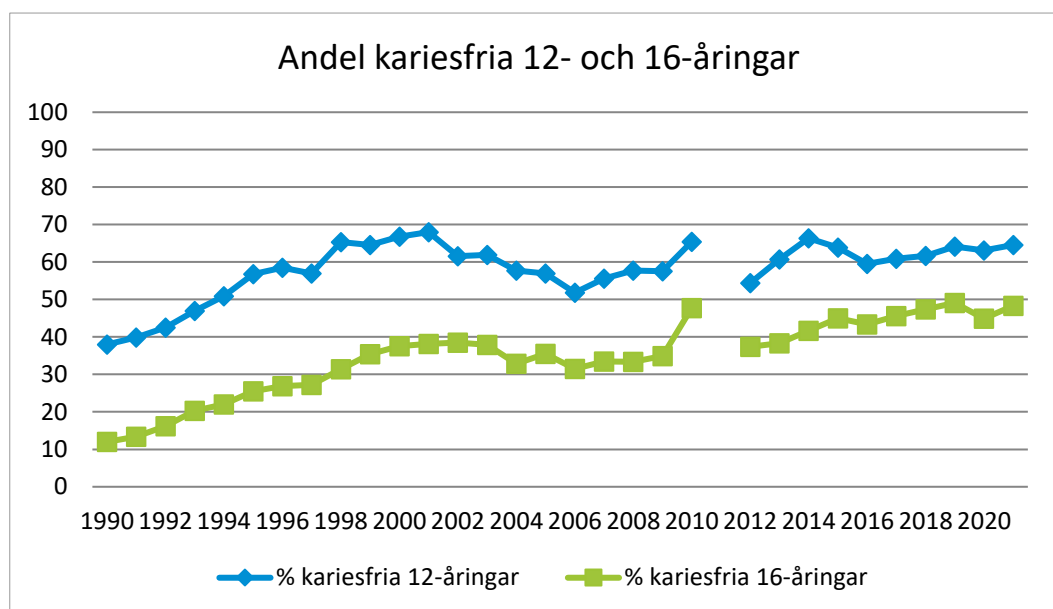

3.2 12- och 16-åringar

År 2021 var 65 % av de undersökta 12-åringarna och 48 % av de undersökta 16-åringarna i Örebro län fria från karies och fyllningar (DFT=0). Diagram 9 visar på en liten ökning i andel kariesfria år 2021, jämfört med år 2020.

Tittar man på ett tvåårsintervall, undersökta 2020-2021, var 71 % av 12-åringarna (födda år 2009) och 51 % av 16-åringarna (födda år 2005) kariesfria (DFT=0).

Diagram 9. Andel 12- och 16-åringar med DFT=0.

3.3 19-åringar

År 2021 var 42 % av de undersökta 19-åringarna i Örebro län kariesfria. Diagrammet visar att andelen kariesfria 19-åringar ökat över tid.

Diagram 10. Andel 19-åringar med DFT=0.

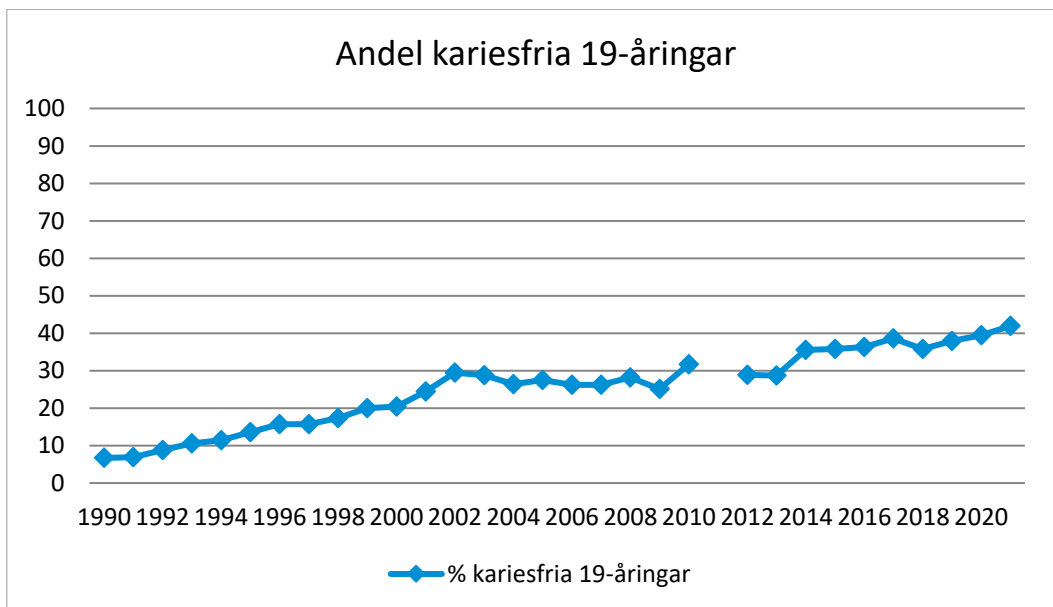

Diagram 11 visar andelen kariesfria 19-åringar per klink. Antalet vådrapporter från Folk tandvården var 1238 och från privata vårdgivare 199.

Diagram 11. Andel (%) kariesfria 19-åringar per klinik/vårdgivare år 2021.

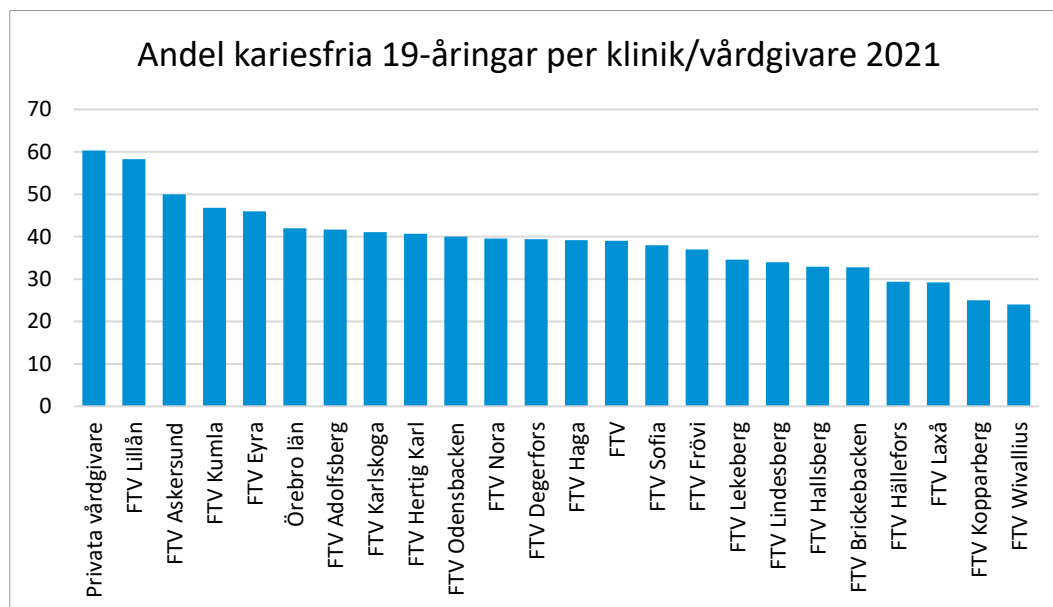
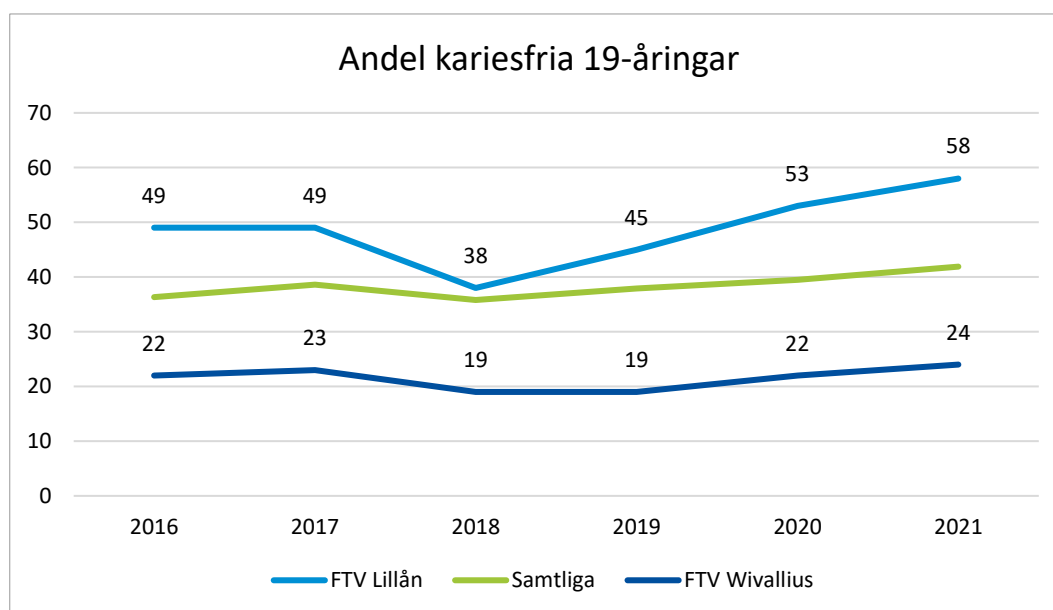

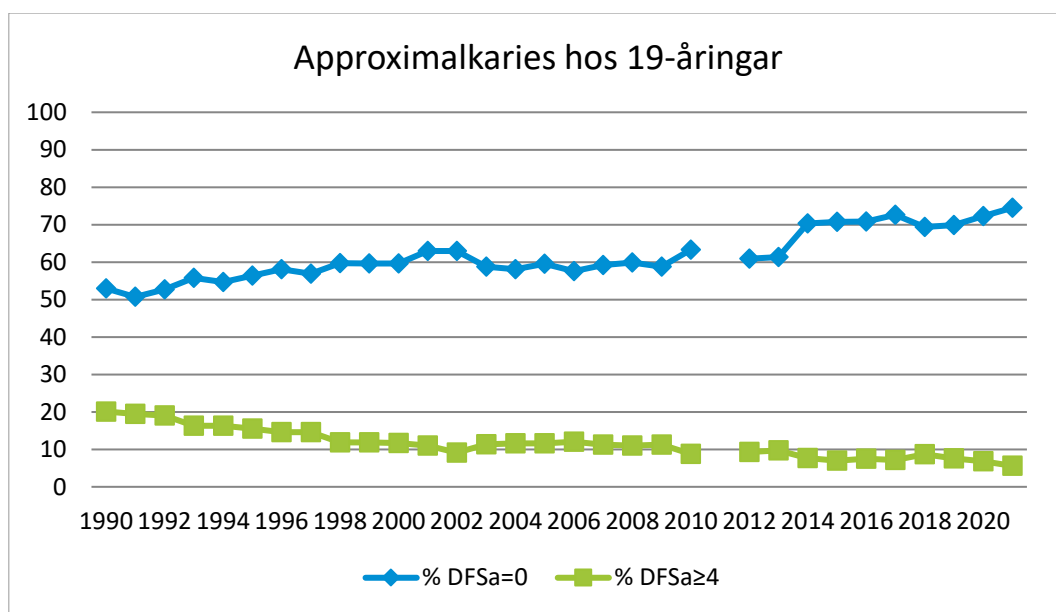
Diagram 12 visar utvecklingen över tid för gruppen 19-åringar på de två kliniker i Örebro som år 2021 hade lägst respektive högst andel 19-åringar med karies.

Diagram 12. Andel kariesfria 19-åringar de senaste sex åren.

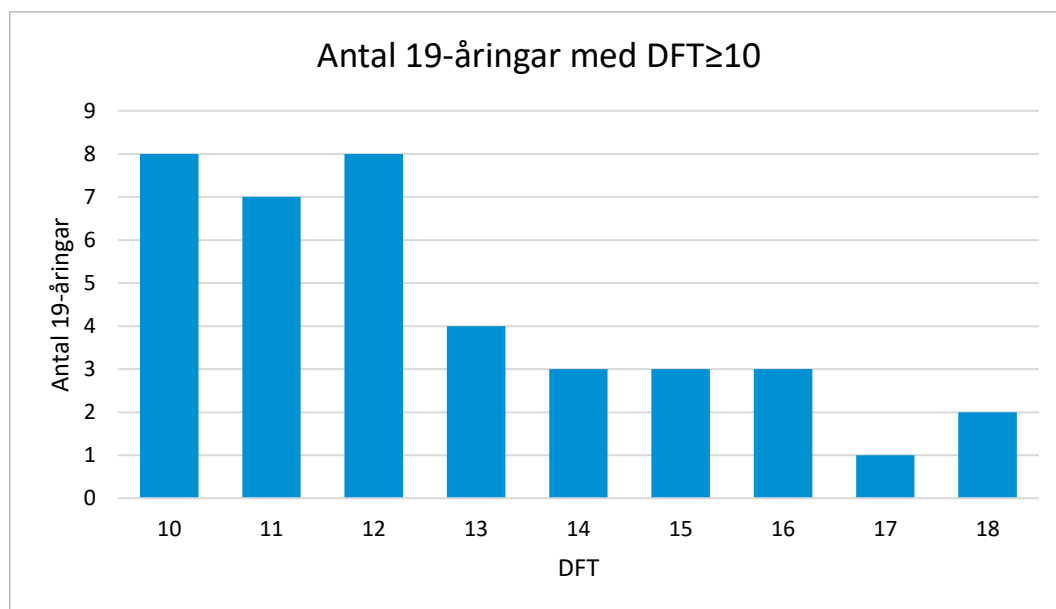
Approximalkaries (karies på tandens sido-/kontaktyta) står för en stor del av det återkommande behovet av reparationer under vuxenlivet. Approximalkaries hos 19-åringarna har minskat de senaste åren. Diagram 13 visar andelen kariesfria approximalt (DFSa=0) och andelen med fyra eller fler approximala kariesangrepp eller fyllningar (DFSa≥4). Approximalkaries hos 19-åringar har minskat över tid.

Diagram 13. Approximalkaries hos 19-åringar.

I diagram 14 ses antal 19-åringar med omfattande kariesproblematik, i detta fall tio eller fler karierade eller lagade tänder (DFT≥10). DFT≥10 rapporterades hos 39 st (2,7 %) av de undersökta 19-åringarna år 2021.

Diagram 14. Antal 19-åringar i Örebro län som år 2021 hade tio eller fler karierade eller lagade tänder.

3.4 23-åringar

Av 23-åringarna var 35 % fria från karies och fyllningar (DFT=0) år 2021. Andelen utan approximalkaries var 65 % år 2021.

3.5 Skillnader mellan olika vårdgivare/kliniker och åldrar

Diagram 15 och 16 visar medelvärden för antal ytor med manifest karies i primära och permanenta bettet (ds/DS) per vårdgivare/klinik. Folk tandvården Wivallius har det högsta medelvärdena, så även åren 2019 och 2020.

Diagram 15. Medelvärde ds/DS år 2021 för samtliga åldrar (2-23 år), uppdelat på Folk tandvårdskliniker och privata vårdgivare.

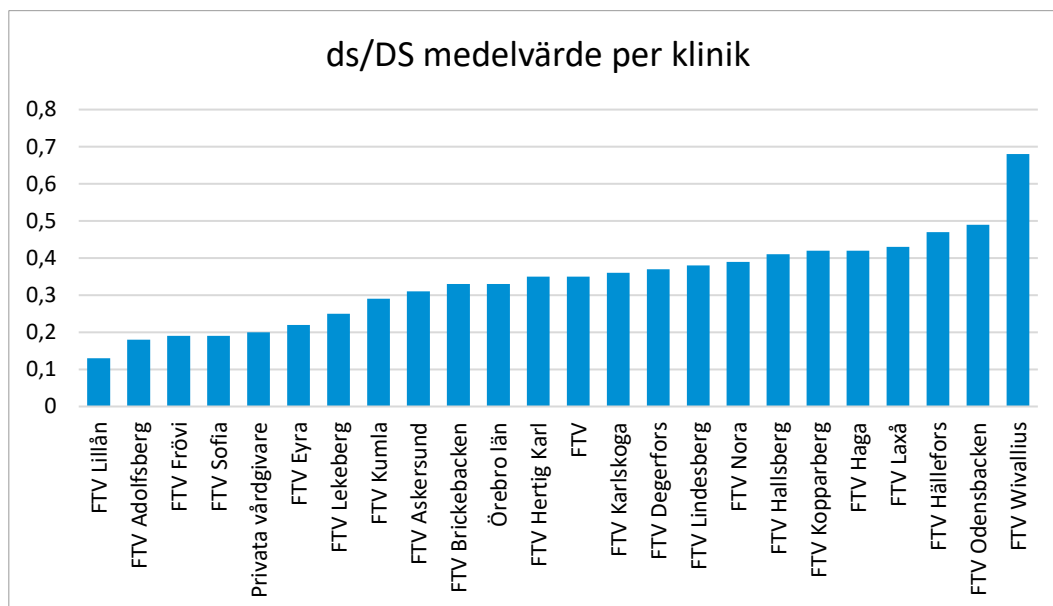
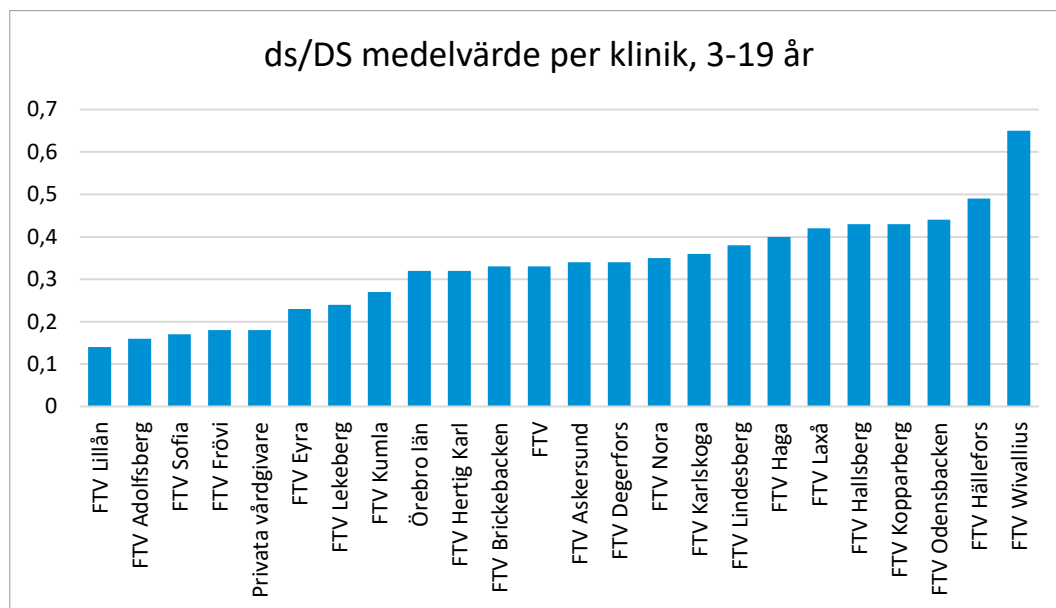

Diagram 16. Medelvärde ds/DS år 2021 för 3-19-åringar, uppdelat på Folktandvårdskliniker och privata vårdgivare.

Vid revisionsundersökningen riskbedöms patienten och riskgrupperingen är sedan vägledande för beslutet när patienten ska kallas igen. Diagram 17 visar andel patienter i kariesriskgrupperna 0, 1 och 2, fördelat på Folk tandvården och privata vårdgivare.

Diagram 17. Kariesriskgruppering Folk tandvården respektive privata vårdgivare i Örebro län år 2021.

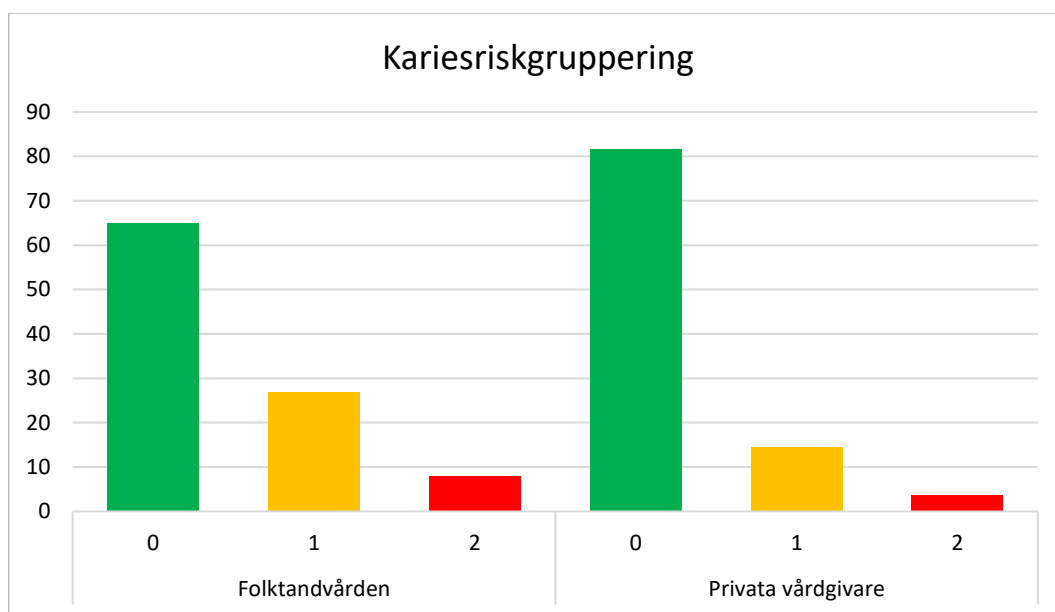
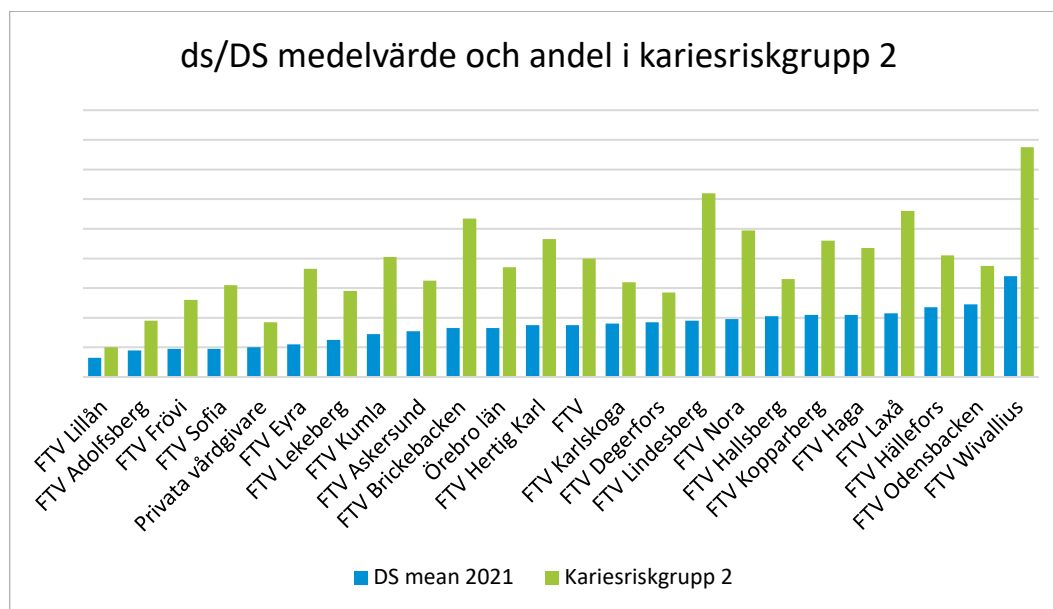

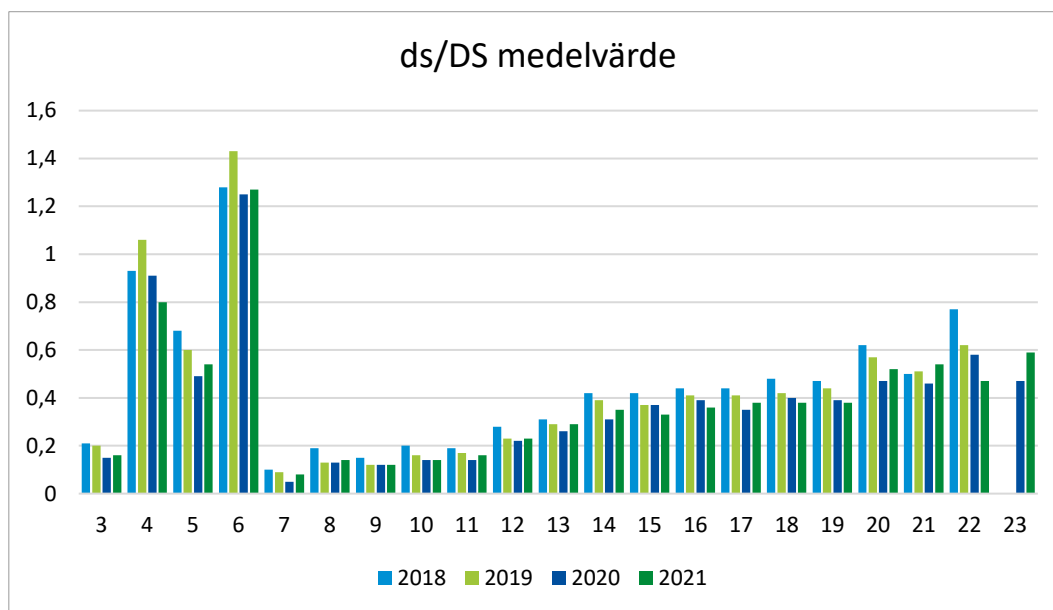
Diagram 18 visar översiktligt förhållandet mellan genomsnittligt antal kariesangrepp och andel i kariesriskgrupp 2, uppdelat på vårdgivare. Folktandvården Wivallius har högst ds/DS medelvärde (se även diagram 15) och störst andel patienter i kariesriskgrupp 2. Folktandvården Lillån följt av privata vårdgivare som en samlad grupp har lägst andel patienter i kariesriskgrupp 2.

Diagram 18. Figuren visar översiktligt förhållandet mellan genomsnittligt antal kariesangrepp och andel i kariesriskgrupp 2, uppdelat på vårdgivare.

Medelvärde för antal kariesade ytor varierar mellan olika åldrar. I diagram 19 visas medelvärde för antal ytor med manifest karies i primära och permanenta bettet (ds/DS) för olika åldrar.

Diagram 19. Medelvärdet för ds/DS uppdelat på ålder.

Att 5-åringar har ett lägre medelvärde än 4- och 6-åringar kan förklaras av att de som bedöms ha en låg kariesrisk vid tre års ålder kommer tillbaka för undersökning när de är fem år. På samma sätt kan det högre medelvärdet för 6-åringar förklaras, man undersöks oftast inte vid sex års ålder om man bedöms ha en låg kariesrisk. Från sju års ålder räknas endast permanenta tänder och därför blir medelvärdet lägre.

4. Jämförelse med tidigare år och med nationella data

Munhälsan hos barn och ungdomar i Örebro län är, liksom tidigare, generellt sett god. Det förekommer dock tydliga skillnader mellan olika åldersgrupper och kliniker.

Tandvårdsenheten rapporterar siffror till Socialstyrelsen, som gör en årlig sammanställning av karies bland barn och ungdomar på nationell nivå ([Karies bland barn och ungdomar – Epidemiologiska uppgifter för år 2021 \(socialstyrelsen.se\)](#)). DFT räknas från och med sju år och dmft räknas upp till och med sex år.

För år 2021 rapporterar Socialstyrelsen ett oförändrat resultat för 3-åringar, 96 % kariesfria. I Örebro län var motsvarande andel 94 %.

Socialstyrelsen rapporterar vidare att andelen kariesfria 6-åringar har ökat år 2021. Ett av Världshälsoorganisationens (WHO) mål för tandhälsan i Europa har varit att 80 % av 6-åringarna ska vara kariesfria år 2020. År 2021 i Örebro län var 63 % av de undersökta 6-åringarna kariesfria, en ökning jämfört med 2020 (59 %) respektive 2019 (60 %). I Örebro län undersöks man oftast inte vid sex års ålder om man tidigare bedömts ha en låg kariesrisk. Data får därför tolkas med försiktighet, täckningsgraden är 39 %. En betydligt större andel, 84 %, av de under år 2021 undersökta 5-åringarna var kariesfria. Det är samma resultat som året innan. Vid komplettering med undersökningar utförda 2020 (senaste undersökningen under en 24-månadersperiod för barn födda 2015 räknas) var 79 % av barnen födda 2015 kariesfria. Motsvarande året innan var 78 %. SKaPa (Svenskt kvalitetsregister för karies och parodontit) presenterar i årsrapporten för 2021 en andel på 78,5 % kariesfria 6-åringar i landet.

I Europa har WHO haft som mål att 12-åringar i medeltal ska ha maximalt 1,5 kariesskadade tänder år 2020. Detta mål är uppnått i Sverige. I riket år 2021 var medelvärdet för DFT för 12-åringar 0,67 (Socialstyrelsen). I Örebro år 2021 var motsvarande medelvärde 0,68. Socialstyrelsen rapporterar vidare att år 2021 var 68 % av 12-åringarna i riket kariesfria. År 2021 i Örebro län var 65 % av 12-åringarna, 74 % av 11-åringarna och 63 % av 13-åringarna, fria från karies och fyllningar. Vid komplettering med undersökningar utförda 2020 (senaste undersökningen under en 24-månadersperiod för barn födda 2009 räknas) var 71 % av barnen kariesfria. I SKaPas årsrapport för 2021 var andelen kariesfria 12-åringar i riket 67,6 %.

Socialstyrelsen rapporterar 46 % kariesfria (DFT=0) 19-åringar i riket. Andelen kariesfria 19-åringar har fortsatt att öka. I Örebro län var 42 % respektive 40 % av 19-åringarna kariesfria åren 2021 och 2020. Andelen kariesfria 19-åringar har generellt sett ökat de senaste åren. Även i SKaPas årsrapport för 2021 rapporteras om fler

kariesfria 19-åringar jämfört med tidigare år. Approximalkaries kan studeras för sig, och i riket var det enligt Socialstyrelsen 73 % av 19-åringarna som år 2021 som var fria från approximalkaries (DFSa=0). I Örebro var andelen 74 % år 2021.

Enligt SBU-rapporten "Karies - diagnostik, riskbedömning och icke-invasiv behandling" från 2007 är tidigare förekomst av karies är den enskilt bästa faktorn för att förutsäga ny karies. Lagade tänder behöver oftare åtgärdas i framtiden. Det är viktigt att riskgruppera rätt och fånga upp de barn och ungdomar som har risk att utveckla karies, och att dessa därmed får möjlighet till preventiva åtgärder. Målet bör vara att upptäcka och behandla på ett tidigt stadium. I denna rapport följs inte initialkaries upp, vilket behövs vid en djupare analys för att få en ännu bättre helhetsbild.